

Тетяна КОНЄВА

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано вплив галузевого фактора та організаційно-правової форми бізнесу на процедуру формування майна підприємства. Проаналізовано динаміку зміни власного та позичкового капіталу суб'єктів господарювання, структуру активів та доходів на перших стадіях життєвого циклу.

Більшість підприємств, розпочинаючи бізнес в умовах ринкової економіки, формують політику фінансування діяльності та на принципах комерційного розрахунку. Процес формування та використання фінансових ресурсів новоствореного суб'єкта господарювання перебуває під впливом багатьох екзогенних та ендегенних чинників. Вони визначають систему фінансування і порядок нагромадження активів на етапі створення підприємства і впливають на його подальший розвиток.

У зв'язку з цим, дослідження процедури й аналіз практики формування майна реальними підприємствами є необхідним в рамках обґрунтування реалізації механізму політики фінансування діяльності, а також корисним для діючих суб'єктів господарювання та тих, хто планує започаткувати власний бізнес.

Питанню формування майна суб'єктом господарювання присвячено багато наукової, навчально-методичної літератури з основ економічної теорії, підприємницької діяльності та фінансів підприємств.

Зокрема, роботи з економічної теорії Л. Дмитриченко, С. Мочерного, А. Чухна та ін. дають змогу визначити сутність підприємництва, умови його існування, еволю-

цію основних форм його організації, форм власності.

Дослідження з основ підприємницької діяльності, економіки підприємства В. Горлачука, О. Устенка, С. Чеботаря, І. Яненкової та ін. зосереджені на процедурі започаткування бізнесу, ресурсного забезпечення новоствореного суб'єкта господарювання, зовнішніх та внутрішніх чинниках його функціонування.

Результати наукових праць фахівців з фінансового менеджменту І. Бланка, В. Ковальова, А. Поддєрьогіна, О. Терещенка дають змогу на теоретичному рівні розкрити принципи, етапи, джерела формування майна підприємства, види фінансових ресурсів та напрямки їх використання.

Господарський кодекс України, Закони України "Про господарські товариства", "Про акціонерні товариства", положення (стандарты) бухгалтерського обліку і т. д. визначають наявні в Україні форми власності та критерії розмірів підприємств; вимоги, наприклад, до величини статутного капіталу та кількості учасників різних організаційно-правових форм бізнесу; класифікацію активів та пасивів у фінансовій звітності суб'єкта господарювання тощо.

Все це є необхідною теоретичною та правовою основою для функціонування підпри-

емства. Але згадані дослідження не надають змогу виявити практичний досвід формування майна суб'єкта господарювання.

У зв'язку з цим, мета нашої статті полягає в тому, щоб на основі аналізу діяльності суб'єктів господарювання виявити основні тенденції та фактори формування майна новостворених підприємств.

Згідно зі ст. 66 Господарського кодексу України, майно підприємства складають виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Джерелами формування майна підприємства є: грошові та матеріальні внески засновників; доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків та інших кредиторів; капітальні вкладення і дотації з бюджетів; майно, придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку; інші джерела, не заборонені законодавством України [1].

Окрім інституційних факторів впливу (сприятливе законодавство, державні програми підтримки бізнесу, стан фондового та фінансового ринків і т. д.), не останню роль у формуванні майна новоствореного підприємства відіграє обрана ним сфера діяльності й організаційно-правова форма.

Обираючи ту чи іншу галузь, підприємець має враховувати такі аспекти, як:

1. Специфіка технологічного процесу галузі: тяжіння до певного виду ресурсу (земля, вода, вугілля, газ, нафта тощо); залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва; необхідні умови й обсяг інвестицій для заснування; складність, вартість технології (капіталомісткість, працемісткість); тривалість виробничого циклу; важливість і вартість інновацій та сучасних досягнень науково-технічного прогресу для ефективного функціонування галузі.

2. Особливості реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): ступінь новизни продукції; сезонність реалізації; наявність товарів-доповнювачів, замінників; термін споживання; умови та термін зберігання; тривалість операційно-фінансового циклу [2].

Об'єктивно, у підприємств галузі будівництва, промисловості, сільського господарства, на відміну від торгівлі та сфери послуг, підготовчий процес для початку власної справи є складний. Йдеться про отримання необхідних дозволів, ліцензій, нагромадження виробничих потужностей і т. д. Окрім того, згадані сфери господарювання характеризуються різним за тривалістю операційним циклом (проміжок часу між закупівлею виробничих запасів та отриманням грошових коштів від реалізації виготовленої з них продукції) Тоді як у торговельних підприємств він може тривати 1 день, у промислових або будівельних – кілька років. Все це, безумовно, відображається на динаміці та структурі активів, власних і позичкових фінансових ресурсів підприємств.

Одним із перших етапів нагромадження майна є формування його статутного капіталу, який необхідний для заснування та започаткування діяльності підприємства. Особливості формування статутного (власного) капіталу залежать від форми власності (державна, комунальна, приватна, колективна, змішана) й організаційно-правової форми суб'єкта господарювання (приватне підприємництво, господарські товариства (акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, кооперативи та повні товариства тощо).

Статутний капітал та інші складові власного капіталу як на початку діяльності, так і в процесі функціонування підприємства реалізують такі функції: управління і контролю; відповідальності та гарантії; фінансування та забезпечення ліквідності; захисну та рекламну (репрезентативну);

функцію бази для нарахування дивідендів і розподілу майна [3, 105–107].

Якщо державні та комунальні підприємства діють на основі державної власності та власності територіальної громади, то приватні підприємства (приватна та колективна форма власності) засновуються в приватному порядку декількома громадянами чи юридичними особами. Такі підприємства мають різні вихідні умови для започаткування бізнесу.

У приватних підприємств і товариств з обмеженою відповідальністю розмір статутного капіталу законодавство не регулює, а у акціонерних товариств він чітко встановлений – 1250 мінімальних зарплат [4].

Разом з цим, є диференціація і у мінімально (максимально) дозволеній кількості учасників підприємств різних організаційно-правових форм. Так, наприклад, засновниками приватного підприємства можуть бути декілька громадян, але одна юридична особа. Засновниками кооперативу можуть бути лише фізичні особи в кількості більше 50 осіб. Максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю для приватних акціонерних товариств може досягати 100 осіб. Якщо ж планується більше 100 осіб, суб'єкт господарювання має можливість зареєструватися як публічне акціонерне товариство.

Форма внесків до статутного капіталу підприємств законодавчо не обмежується, на відміну, наприклад, від фінансових посередників (банків, страхових компаній). З іншого боку, внески у товарній формі певним чином знижують ліквідність підприємства, обмежують його можливості для подальшого мобільного розвитку та вкладання коштів за необхідними напрямками.

Проаналізуємо структуру і динаміку формування капіталу на прикладі конкретних підприємств, створених приблизно у 2004–2005 рр. [5]. Для дослідження обрано

20 суб'єктів господарювання: 12 будівельних, 5 промислових та 3 сільськогосподарські підприємства (табл. 1).

Згідно з критеріями вітчизняного законодавства 4 із 20 досліджуваних підприємств (№№ 4, 8, 10, 16) станом на 2011 р. є малими, складають фінансову звітність за спрощеною формою. У складі решти суб'єктів за 5 останніх років відбулися зміни. Так, з категорії малих до категорії середніх (великих) підприємств перейшло 3 суб'єкти (№№ 7, 13, 20). При цьому, враховуючи один із параметрів малого бізнесу в Україні (обсяг щорічного доходу до 70 млн. грн., 10 млн. євро згідно зі змінами 2012 р.), всі досліджувані підприємства за обсягами власної виручки за 5–6 років своєї діяльності так і не перетнули зазначеної межі, тому, по суті, є представниками малого підприємництва [1].

Відібрані для аналізу підприємства мають різну динаміку зростання обсягів майна за перші роки існування. Шістьом із 20 підприємств вдалося значно збільшити свої фінансові ресурси та активи. Серед рекордсменів: промислові підприємства №№ 13 та 16, які збільшили своє майно відповідно у 790 та 94 рази; а також будівельні підприємства №№ 7 та 12, котрі розширили власну діяльність у 45 та 36 разів. На жаль, 6 із 20 досліджуваних підприємств різко скоротили валюту балансу, так і не розпочавши діяльності.

Не останню роль у зростанні майна відіграє можливість новостворених підприємств залучити власні джерела фінансування для започаткування та розвитку бізнесу. Як правило, реальний шанс мають лише публічні акціонерні товариства за рахунок емісії та продажу акцій на фондовій біржі. Внаслідок перевищення ціни продажу акції над її номіналом, підприємство може сформувати не тільки статутний, а й додатковий вкладений капітал, що збільшить розмір його чистих ак-

Перелік обраних для дослідження підприємств

№ п/п	Назва підприємства	Галузь
1	Публічне акціонерне товариство "Будівельна компанія "Комфортбуд"	Будівництво
2	Товариство з обмеженою відповідальністю "Атланта Інвест енд Девелопмент"	Будівництво
3	Товариство з обмеженою відповідальністю "Фундація "Якісне житло"	Будівництво
4	Публічне акціонерне товариство "Інжбудсервіс"	Будівництво
5	Закрите акціонерне товариство "Харківжитлоінвест"	Будівництво
6	Товариство з обмеженою відповідальністю "Укрсоцбуд"	Будівництво
7	Товариство з обмеженою відповідальністю "Полтавтрансбуд-Інвест"	Будівництво
8	Товариство з обмеженою відповідальністю "Виробничо-інвестиційна компанія "Горган"	Будівництво
9	Товариство з обмеженою відповідальністю "Прімадом"	Будівництво
10	Товариство з обмеженою відповідальністю "Уба-монтаж"	Будівництво
11	Приватне підприємство "АРС-ДІМ"	Будівництво
12	Закрите акціонерне товариство "Виробничо-комерційна фірма "Інвестгруп"	Будівництво
13	Відкрите акціонерне товариство "Науково-виробниче об'єднання "Конструкційні матеріали"	Промисловість
14	Відкрите акціонерне товариство "Севєродонецький завод будівельної кераміки"	Промисловість
15	Товариство з обмеженою відповідальністю "Будівельний центр "Добробуд"	Промисловість
16	Товариство з обмеженою відповідальністю "Гулянецький щєбзавод"	Промисловість
17	Товариство з обмеженою відповідальністю "Волиньзовнішторгхліб"	Промисловість
18	Товариство з обмеженою відповідальністю "Кочубій"	Сільське господарство
19	Публічне акціонерне товариство "Перспектива 1"	Сільське господарство
20	Публічне акціонерне товариство "Феодосійський завод коньяків та вин"	Сільське господарство

тивів. Суб'єкти господарювання, створені у формі товариств з обмеженою відповідальністю та приватного підприємства, такої можливості не мають. До того ж вони обмежені в обсягах кредитування через невеликий розмір майна, що може бути надане банківській установі у вигляді застави.

За організаційно-правовою формою із 20 досліджуваних суб'єктів господарювання:

- 1 є приватним підприємством (№ 11);
- 2 – закритими (приватними) акціонерними товариствами (№№ 5, 12);
- 6 – публічними акціонерними товариствами (№№ 1, 4, 13, 14, 19, 20);
- 11 – товариствами з обмеженою відповідальністю (№№ 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 18).

Розподіл досліджуваних підприємств за організаційно-правовою формою повторює загальні тенденції в зміні структури власності всіх суб'єктів господарювання України. Перш за все, це стосується переважання частки товариств з обмеженою відповідальністю серед вітчизняних представників бізнесу. Що пояснюється характером відповідальності власників, сприятливими змінами щодо величини статутного капіталу, кількості засновників для даної організаційно-правової форми, що відбулися у вітчизняному законодавстві за останні роки [6].

Повільний розвиток акціонерної форми організації бізнесу пов'язаний з різноманітними проблемами становлення вітчизняного фондового ринку, відповідного зако-

нодавства і т.д. Хоча варто зазначити, що серед 20 досліджуваних підприємств саме 3 публічні акціонерні товариства (будівельні підприємства №№ 1 та 4, промислове підприємство № 13) змогли за рахунок емісії акцій значно збільшити величину свого статутного капіталу в перші роки функціонування відповідно у 5, 17 та 49 разів.

До дати затвердження результатів розміщення першого випуску акцій (для акціонерного товариства) або до закінчення першого року з дня держреєстрації (для товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю) засновники повинні сформувати статутний капітал повністю. До речі, якщо внесення вкладів у грошовій формі відбувається до держреєстрації товариства, то, зазвичай, відкривається банківський рахунок для формування статутного капіталу [7]. При держреєстрації підприємства, взятті його на облік у податковій інспекції, фондах соціального страхування та поданні відповідних документів до установи банку вказаний вид рахунку може бути перетворений на поточний.

Таким чином, одними з перших статей, які з'являються у балансі новоствореного підприємства, є статутний капітал і поточний рахунок. Якщо внески до статутного капіталу були у матеріальній формі, то у балансі також з'являються різноманітні статті необоротних (оборотних) активів.

Як правило, на початку діяльності основним джерелом фінансування діяльності підприємства є саме власний капітал, тому його частка у фінансових ресурсах має бути переважаючою. Враховуючи існуючий в теорії та практиці норматив співвідношення власного та позичкового капіталів (50:50), треба зазначити, що на початку діяльності серед 20 аналізованих суб'єктів лише 8 підприємств (3 будівельні підприємства №№ 2, 4, 12; 3 промислові підприємства №№ 13, 14, 16 та 2 сільськогосподарські підпри-

ємства №№ 19, 20) дотримувалися його. І лише 3 з них – будівельне № 4, промислове № 14 та сільськогосподарське підприємство № 19 – продовжували підтримувати цей норматив через п'ять років існування.

Зниження ролі чистих активів у решті підприємств пояснюється, в основному, непокритими збитками та зростанням поточних зобов'язань, пов'язаних зі становленням їхньої виробничої та збутової діяльності. Скорочення власних коштів, з одного боку, та необхідність забезпечення безперервного процесу відтворення і розвитку на підприємстві, з іншого, призводить до потреби у залученні позичкових фінансових ресурсів.

Домінуючою особливістю більшості досліджуваних підприємств є зростання позичкового капіталу. Незважаючи на короткий час функціонування та непривабливу для банків організаційно-правову форму, 16 із 20 підприємств вдалося залучити довгострокові фінансові зобов'язання у вигляді кредитів банку, облігацій, величина яких значно перевищує власний капітал.

Згідно з Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок" юридична особа має право розміщувати відсоткові та/або дисконтні облігації на суму, яка не перевищує трикратного розміру власного капіталу або розміру забезпечення, що надається їй з цією метою третіми особами [8]. Незважаючи на це положення, приватне будівельне підприємство № 11 в перші роки функціонування, зокрема в 2006 р., залучило довгострокові кредити банків у розмірі 2169,8 тис. грн. та довгострокові фінансові зобов'язання (далі ДФЗ) на суму 6766,3 тис. грн. при 18,8 тис. грн. власного капіталу (далі ВК). Будівельне підприємство № 6 упродовж 2005 р. при від'ємних чистих активах накопичило ДФЗ, що в 1000 разів більші за статутний капітал. Будівельне підприємство № 7 у 2006 р. емітувало безпроцентні довгострокові цільові облігації

на суму 914,3 тис. грн. при статутному капіталі 1228 тис. грн. У 2007 р. власний капітал підприємства став від'ємним, а розмір ДФЗ зріс до 65 млн. грн., що в 53 рази перевищило статутний капітал. Зростання непокритих збитків, від'ємні чисті активи та нагромадження зобов'язань призводить до повної фінансової залежності новостворених підприємств, хоча вони переважно залучають довгостроковий позичковий капітал.

Зібрані власні, позичкові фінансові ресурси підприємства спрямовують, як правило, на посилення виробничого потенціалу. Серед досліджуваних підприємств можна умовно виокремити три групи за тенденцією формування активів.

Так, будівельні підприємства №№ 3, 4, 5, 12 за весь час існування так і не розпочали свій основний бізнес, переважно, маючи справу із фінансовими інвестиціями. Підприємство № 5 значні ДФЗ вклало у незавершене будівництво (77% активів), але вже через 5 років у балансі спостерігаються нульові значення за основними позиціями балансу. На кінець 5 року функціонування 98% майна підприємства № 12 складала інша поточна дебіторська заборгованість. У підприємства № 3 за 5 років з моменту створення майно скоротилося в 27 разів, при цьому більшість активів складала поточні фінансові інвестиції (далі ПФІ): у 2006 р. – 88%, у 2008 р. – 46%, у 2010 р. – 15%. Підприємство № 4 взагалі не розпочало будівельної діяльності, аналогічним чином вкладаючи всі кошти у ПФІ, частка яких на початок 2011 р. становила 98% майна.

Інвестиційна діяльність другої групи підприємств поєднує капіталовкладення у виробничі активи та у фінансові інвестиції. Поряд із налагодженням виробничого процесу, нагромадженням різноманітних статей необоротних та оборотних активів промислові підприємства № 13, 15 та будівельні підприємства № 1, 9 поступово

концентрують свою діяльність на зростанні інвестицій в капітал інших підприємств. На початок 2011 р. частки фінансових інвестицій в активах підприємств № 13, 1, 15, 9 складала відповідно 70% (ПФІ); 43% (довгострокові фінансові інвестиції, далі – ДФІ) та 22% (ПФІ); 45% (ДФІ); 15% (ПФІ).

Решта досліджуваних підприємств здійснювали капіталовкладення переважно у виробничі активи: незавершене будівництво, основні засоби, виробничі запаси і т. д. Хоча у декількох з них (будівельне підприємство № 10, сільськогосподарські підприємства №№ 18, 19, 20) спостерігалось скорочення обсягів майна.

Орієнтацію підприємств першої та другої груп на здійснення фінансових інвестицій можна пояснити так. Інвестиційна діяльність пов'язана із купівлею та продажем необоротних активів, фінансових інвестицій. Якщо говорити про вкладання коштів у різноманітні цінні папери, депозити, то, з одного боку, це надає можливість підприємству диверсифікувати власну діяльність, уникнути залежності від основного бізнесу, зменшити ризики. З іншого боку, процес будівництва та виробництва характеризується, як правило, значними трансакційними витратами, підготовчими та дозвільними процедурами, тривалим операційним циклом, тому, тимчасове розміщення вільних ресурсів у фінансові інвестиції може здійснюватися з метою уникнення інфляційних втрат протягом згаданого періоду.

Зазначені вище тенденції формування майна досліджуваних підприємств відображаються на динаміці та структурі їхніх доходів, які, в свою чергу, є одним із джерел формування фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Особливо важливим таке джерело фінансування є для новостворених підприємств, які потребують значних ресурсів для становлення, розвитку бізнесу та мають обмежені можливості їх залучення.

Джерелом інформації про доходи підприємства є звіт про фінансові результати. Згідно з вітчизняним законодавством, джерелами доходів і витрат підприємства є звичайна (операційна (основна), інвестиційна, фінансова) та надзвичайна діяльність. Основна діяльність є головною метою створення підприємства, а виручка від реалізації його продукції (товарів, робіт, послуг) має забезпечувати основну частку доходу суб'єкта господарювання.

Інвестиційна діяльність пов'язана із вкладанням коштів у різноманітні довгострокові та поточні фінансові інвестиції: акції, облігації, депозити, фінансові інвестиції за методом участі в капіталі, зокрема в дочірні підприємства, у вигляді часток і паїв у статутному капіталі інших підприємств. У звіті про фінансові результати доходи від таких інвестицій відображені за статтями "Інші фінансові доходи" (отримані відсотки за депозитами, облігаціями, отримані дивіденди) та "Інші доходи" (доходи від перепродажу фінансових інвестицій) [9].

На перших стадіях життєвого циклу підприємства, коли відбувається процедура заснування, формуються перші фінансові ресурси, нарощуються виробничі потужності, налагоджується випуск та збут продукції, значних доходів від основної діяльності очікувати марно. Особливо це стосується підприємств із тривалим операційним циклом. Тому виникає потреба у формуванні доходів з альтернативних джерел, наприклад, від інвестиційної діяльності.

Аналіз динаміки доходів досліджуваних підприємств свідчить, що ті суб'єкти господарювання, які так і не розпочали свій основний бізнес, наприкінці 5–6 року свого функціонування мали нульовий показник доходу. І навіть їхня інвестиційна діяльність не допомогла подолати цей результат.

Всі суб'єкти господарювання, які поєднували операційну та інвестиційну діяль-

ність, були дохідними. Якщо у промислового підприємства № 15 на початок 2011 р. чистий дохід від реалізації продукції становив 23855 тис. грн., то підприємство № 13, частка ПФІ в майні якого сягала 70%, отримувало нестабільні доходи від основної діяльності, натомість – значні доходи від продажу та дооцінки цінних паперів у сумі 1102,7 тис. грн.

Серед підприємств, що концентрували увагу на основній діяльності, можна відзначити промислові №№ 16, 17, будівельні №№ 2, 7, 11 та сільськогосподарське № 18, що мали найвищі показники зростання доходів. Так, підприємства №№ 18 та 17 у 2010 р. за рахунок основної діяльності отримали найбільший чистий дохід серед досліджуваних підприємств, відповідно 23786 та 27562 тис. грн.

На жаль, не завжди зростання майна та доходів від основного бізнесу або за рахунок фінансових інвестицій забезпечували відповідну прибутковість функціонування підприємств. На початок 2011 р. із 20 суб'єктів лише 5 залишилися прибутковими або згодом вийшли на фінансовий результат: промислові підприємства №№ 13, 14; будівельні підприємства № 9 та сільськогосподарські підприємства №№ 18, 20. Прибуток чотирьох із зазначених суб'єктів забезпечується, в основному, операційною діяльністю. До речі, підприємство № 18 отримало максимальний з усіх досліджуваних суб'єктів прибуток – 7496 тис. грн. Решта були збитковими і надходження від фінансових інвестицій, які часто перевищують доходи від основного бізнесу, не забезпечували позитивного фінансового результату.

Результати проведеного аналізу відображають вплив галузевого фактора та організаційно-правової форми на структуру та динаміку формування майна новостворених підприємств. Серед основних тенденцій нагромадження фінансових ресурсів та активів досліджуваних підприємств

можна виокремити такі. Всі 20 обраних для аналізу підприємств за обсягами щорічного доходу за 5–6 років свого функціонування фактично так і не подолали граничної межі, встановленої для суб'єктів малого бізнесу в Україні.

Однією з перших статей, які з'являються у пасиві балансу новоствореного підприємства, є статутний капітал, який кореспондує із поточним рахунком в активах. Процедура формування статутного капіталу залежить від обраної організаційно-правової форми і, як свідчить проведене дослідження, його обсяг має більш шанси для динамічного зростання саме у публічних акціонерних товариствах.

З різних причин, власний капітал у пасивах більшості підприємств не займає переважну частку, а спостерігається нагромадження позичкових фінансових ресурсів, в тому числі у формі довгострокових фінансових зобов'язань. З метою диверсифікації діяльності, подолання інфляційних втрат протягом тривалого підготовчого процесу майже половина досліджуваних суб'єктів розміщували сформований капітал у довгострокові та поточні фінансові інвестиції, що відображається на структурі та динаміці їхніх доходів. При цьому, лише чверть відібраних для аналізу суб'єктів господарювання наприкінці 5–6 років свого функціонування були прибутковими.

Проведений аналіз надав змогу виявити особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств, що є підґрунтям для розробки загального механізму реалізації політики фінансування діяльності цих суб'єктів господарювання.

Література

1. *Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua*
2. *Региональная экономика / Под ред. Т. Г. Морозовой. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 472 с.*
3. *Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.*
4. *Закон України “Про господарські товариства” № 1576-XII від 19.09.1991 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua*
5. *Фінансова звітність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: smida.gov.ua*
6. *Конєва Т. А. Особливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм //Економіка Крима. – 2011. – № 1(34). – С. 356–360.*
7. *Постанова Правління Національного Банку України “Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах” № 492 від 12.11.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua*
8. *Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” № 3480-IV від 23.02.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua*
9. *Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” № 87 від 31.03.99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua*